

דע את אלוקי אביך ועבדהו

פתיח לחשיבות ההתעמקות בדעת אלוקים

- א. כי עיקר האדם הוא הדעת
- ב. מרכזיותה והיקפה של דעת אלוקים
- ג. מה קורה כשיש ניוגודיות בין דעת אלוקים לשכל?
- ד. מה קורה כשיש ניוגודיות בין דעת אלוקים למוסר?
- ה. מה קורה כשיש ניוגודיות בין דעת אלוקים ללאומיות הישראלית?
- ו. כשבבית המדרש חסר דעת אלוקים
- ז. ממלא כל עלמין וסובב כל עלמין ואתגר דורנו

א.

תלמוד בבלי מסכת סוטה דף ג עמוד א
 ריש לקיש אמר: אין אדם עובר עבירה אח"כ נכנס בו רוח שטות, שנא': +במדבר ה+ איש איש כי תשטה אשתו, תשטה כתיב.

הושע פרק ב

(יח) וְהִזְהֵר בַּיּוֹם הַהוּא וְאָם ד' תִּקְרָא אִישׁ י וְלֹא תִקְרָא לִי עוֹד **בְּעָלִי**: (יט) וְהִסְרֹתִי אֶת שְׁמוֹת הַבְּעָלִים מִפִּיהָ וְלֹא יִזְכְּרוּ עוֹד בְּשֵׁמֶם: (כ) וְכִרְתִּי לָהֶם בְּרִית בַּיּוֹם הַהוּא עִם חֵית הַשָּׂדֶה וְעִם עוֹף הַשָּׁמַיִם וְרָמַשׁ הָאֲדָמָה וְקִשְׁתׁ וְחֶרֶב וּמִלְחָמָה אֲשַׁבֵּר מִן הָאָרֶץ וְהִשְׁכַּבְתִּים לְבָטָח: (כא) וְאֶרְשָׁתִּיךָ לִי לְעוֹלָם וְאֶרְשָׁתִּיךָ לִי בְּצִדְקָה וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים: (כב) וְאֶרְשָׁתִּיךָ לִי בְּאֲמוּנָה וְיִדְעֶתְךָ אֶת ד': ס

ליקוטי מוהר"ן תניינא ז – כי מרחמם ינהגם אות ב:

"... כי עקר האדם הוא הדעת, ומי שאין לו דעת, אינו מן הישוב ואינו מִכְנֵה בְּשֵׁם אֱדָם קָלֵל, רק הוא פְּחִינֵת חִיָּה בְּדַמוֹת אֱדָם. ומִשָּׁה רַבְּנֵי הָהָה לֹא רַחֲמֵנוּ, וְהִנֵּה עוֹסֵק בְּיִשׁוּב הָעוֹלָם, שִׁיחֵה וְיִשְׁחִיתוּ וְגו':

¹ **רש"י הושע פרק ב פסוק כ -** (כ) עם חית השדה - שאשבית

מוזיקין מן העולם וכה"א (שם /ישעיה/ יא) לא ירעו ולא ישחיתו וגו':

העולם מִיִּשָּׁב וּמְמַלֵּא מִבְּנֵי אָדָם, הִינּוּ בְּנֵי דְעָה, פְּנֹזֶכֶר לְעִיל, כִּי הוּא פֶּתַח לְנוֹ אֹר הַדְּעוּת, כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב (דְּבָרִים ד): "אֶתְּהָ הָרָאָתָ לְדַעַת כִּי ה' הוּא הַאֱלֹקִים", כִּי מִשָּׁה פֶּתַח אֶת הַדְּעוּת וְגַלְהָ לְנוֹ, כִּי יֵשׁ אֱלֹקִים שְׁלִיט בְּאָרֶץ: וכו"ו.

ב.

שמונה קבצים / קובץ ב / פד.

פד. דעת אלהים מיוסדת לברוח מהחיים הפגומים, המרוסקים והחסרים, לחיים שלמים, מבולטים ומלאים, גם בעולם הזה. וניצוץ אחד של אור ד' החי באיזה לב, מספיק כבר לגרש מחשכים רבים לאין חקר. טיפשים באין בינה הם האומרים על דעת ד' שהיא ממעטת את צביון החיים. מבחוץ הם עומדים. ועם יודע אלהיו צריכים להופיע בעולם באותה הידיעה של השתלמות החיים, באור אלהים חיים.

מאמרי הראיה / חלק א / גרגרים הגיוניים

"...כשהיו בעלי הרוחניות משיגים את טוב החיים, ומשפיעים על האנשים השקועים בצרכי החיים את השפעתם הנעלה, שרק אז יגדל כבוד השי"ת בעולם זהו דבר פשוט ומושג מאוד **אבל מה שצריך להעיר ולהוסיף לקח הוא: שלא לבד האנשים צריכים תקון, כי אם גם עצם המחשבות, שהמחשבות המשוטטות בעולם הן הנון הגורמות את מעמד האנשים והליכתם בחיים, על כן כל זמן שהמחשבות שהן נכנסות בציור העולם בחומריותו, הן מצויירות באופן המתנגד לכל אמת וקודש, מוכרח הדבר שהאנשים המתיחסים להם יעמדו במצב זה בפעולותיהם.**

על כן צריך לכוון מחשבות עולמיות, המלאות חן ועוז של אהבת החיים המעשיים, ועם זה תהייה ערוכות במלוי קדשה ועוזה של תורה ודעת אלקים, כדי שעם כניסת המחשבות בעולם המעשה יכנסו ג"כ עם השלמות ציוריהם, שהם באמת המתאימים והטבעיים להם.

וכן צריך לכוון מחשבות ביראת השי"ת ובמשאת נפש לאמונה ועבודה, ממולאות באהבת הבריות ואהבת החיים, עד שהמחשבות העיוניות והמופשטות כשם שיקדשו את חושבם מחזיקים, כן גם יזרזו אותו במעשה, ויעשוהו לחבר נאה ומועיל בחברה. זאת היא הדרך הישרה "שהיא תפארת לעושיה ותפארת לו מן האדם" (אבות, פ"ב. א.). וכן אמר הכתוב "ומצא חן ושכל טוב בעיני אלקים ואדם" (משלי ג', ד'):

ג.

דברים פרק ו

(ד) שִׁמְעוּ יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד: (ה) וְאֶהְבֵּתְךָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל-לְבָבְךָ וּבְכָל-נַפְשְׁךָ וּבְכָל-מְאֹדְךָ:

רש"י דברים פרק ו פסוק ה

(ה) ואהבת - עשה דבריו מאהבה אינו דומה עושה מאהבה לעושה מיראה. העושה אצל רבו מיראה כשהוא מטריח עליו מניחו והולך לו:

☒ הקשר בין מצוות ייחוד ה' למצוות אהבת ה'

שמונה קבצים / קובץ א / קז.

קז. כחושבים על דבר אלהים בלא השכלה ובלא תורה, מתהווה ברעיון ציור אפל מלא **תוהו ובוהו**, ואח"כ, כשבאים להשתעבד לעבודת א-להים ע"פ המושג הריקן הקדום, האדם הולך ומאבד את זוהר עולמו ע"י מה שהוא מקשר את עצמו לדברי תוהו והבל נידף. וכשהדבר הזה נמשך משך של איזה דורות, מוכרחת הכפירה לצאת בצורה תרבותית לעקור את זכר א-להים. ואת כל המוסדים של עבודת א-להים. אבל מה היא עוקרת - רק הבלים ודברי בואש, שהם רק חוצצים בין האדם ובין אור א-להי אמת. **ועל משואות החורבות שהכפירה מחרבת, בונה דעת א-להים הנשגבה את היכלה.**

אדר היקר ועקבי הצאן / עקבי הצאן / עמוד קמה

המושג של "עבודת א-להים" באופנו הנמוך, הוא מתאים עם כללות מושג הא-להות, כשהוא עומד במעלתו השפלה אצל האדם - עבודת עבד, והוא מתגדל והולך באותה המדה שהציור הפנימי של דעת הא-להים יגדל. ואם יהיה אדם במעלה כזאת שכחותיו המוסריים והמדעיים הנם מפותחים בו כראוי לפי ערכו ודורו, ודעת הא-להים שבקרב עומדת על מצב נמוך, אז מוכרח הדבר שימצא בקרבו גוד עצום לכל המושג של עבודת הא-להים. ואין שום תרופה לזה, כי- אם לרומם שם ד' בקרבו ברוממות פנימית, דהיינו ברגש נעלה ובידיעה מקפת, העולה על, ולפחות מתאימה עם שאר ציורי הגודל והשיגוב שבנפשו, ברכה בתורה תחילה, "כי שם ד' אקרא הבו גודל לא-להינו".

תרלג. יש כפירה שהיא כהודאה, והודאה שהיא ככפירה. כיצד? מודה אדם שהתורה היא מן השמים, אבל אותם השמים מצטיירים אצלו בצורות כ"כ משונות, עד שלא נשאר בה מן האמונה האמיתית מאומה. וכפירה שהיא כהודאה כיצד? כופר אדם בתורה מן השמים, אבל כפירתו מיוסדת רק על אותה הקליטה שקלט מן הציור של צורת השמים, אשר במוחות המלאים מחשבות **הבל ותוהו**, והוא אומר התורה יש לה מקור יותר נעלה מזה, ומתחיל למצא יסודה מגדולת רוח האדם, מעומק המוסר ורום החכמה שלו. אע"פ שעדיין לא הגיע בזה למרכז האמת, מ"מ כפירה זו כהודאה היא חשובה, והיא הולכת ומתקרבת להודאת אמונת אומן. דור תהפוכות כזה, הוא נדרש ג"כ למעליותא. ותורה מן השמים משל הוא על כל כללי ופרטי האמונות, ביחש של מאמר המבטאי שלהן אל תמציתן הפנימי, שהוא העיקר המבוקש באמונה.

רעה. לעולם אין רשות להתיבה האמורה או הנכתבת, להיות סותמת בפני השכל הישר. וזה כלל גדול בתורה, בין בדיעות היותר נשגבות, בין בפרטים היותר קלים.

ד.

תצט. תורת ישראל מבארת, איך קיום העולם והמוסר האנושי הם תלויים זה בזה, וממילא מובן, ששכלול העולם בשכלול המוסר גם הוא קשור קשר של קיימא, **זאת היא עיקר דעת אלהים הישראלית**. חטא האדם קלקל בכללו את מוסרו עד שמלאה הארץ חמס, השחית את דרכו, הרע את יצר מחשבות לבו. העולם מתקומם עליו, יורד מבול ומוחה את היקום כולו. שורש האדם הנשאר מתחזק בישרו, היושר מתאמץ בקישורו עם אלהים, עומד ומעלה עולות לדי'. העולם מתבסס, והברית נכרתת על קיומו. עוד כל ימי הארץ.

"... (ט) לא יָרְעו וְלֹא יִשְׁחִיתוּ בְּכֹל הַר קִדְשִׁי כִּי מִלְאָה הָאֶרֶץ דָּעָה אֶת דִּי פְּמִים לְגַם מְכַסִּים".

ה.

דרכנו בחיים הלאומיים וצדודם כלפי היחש האנושי הכללי ארוכה היא מאד. ארוכים הם חיינו וארוכים הם, ע"כ, דרכינו. גדולים אנחנו וגדולות הנה משוגותינו ובשביל כך גדולות הן צרותינו, וגדולים גם תנחומותינו. **טעות יסודית היא החזרה מכל היתרון שלנו, החדלון מההכרה של "אתה בחרתנו"**. לא רק משונים אנחנו מכל העמים, משונים ונבדלים בחיים הסטוריים מצוינים, שאין דוגמתם בכל עם ולשון, כ"א גם מעולים וגדולים מאד מכל עם. **אם נדע את גדולתנו אז יודעים אנו את עצמנו, ואם נשכח את גדלנו אנו שוכחים את עצמנו, ועם שישכח את עצמו בודאי הוא קטן ושפל**. רק בשכחת עצמנו הנו נושאים קטנים ושפלים, ושכחת עצמנו היא שכחת גדולתנו וכו'".

עקבי הצאן מאמר דעת אלקים עמ' קלז':

"כשזנח ישראל טוב, כשנאבד ממנו ערכו העצמי, ולא הכרי את יתרונו, עד אשר זנה אחרי אלהי נכר הארץ, **נאבד ממנו ג"כ דעת ערכו**. על כן כאשר מהתשוקה הברברית, שהיא אמצה את כל גוי אדיר מעריצי גוים של העולם הישן להרחיב את גבול ממלכתו התעלה: "מלכי ישראל", גם הרעים שבהם, "מלכי חסד" היו, לא היה אפשר לרוח גבורה ועז חפץ מוסרי להגדיל את כח הלאומי המדיני, למצוא מעמד גוון. ואבותינו אלה, אשר בימי עזם וגבורתם הפוליטית עזבו את צור ישעם והלכו אחרי ההבל והבלו, כיון שנתעלם מהם ערכה הפנימי של כללות האומה "לא נתעסקו בלמידת מלחמה ולא בכבוש ארצות", **כי נטל מהם זיו החיים האידיאלי, המחיה את האומה ואזורה בגבורה, ונתעלמה מהם המטרה המוסרית הגבוהה הנמצאת בגדולתם של ישראל בעולם**. "כי לא בחרבם ירשו ארץ, וזרועם לא הושיעה למו, כי ימינך וזרועך ואור פניך כי רציתם, אתה הוא מלכי אלקים, צוה ישועות יעקב, בן צרינו ננגח, בשמך נבוס קמנו" (תהילים מד). **ובכל מקום כשיש הכשר לאידיאלים גדולים להיות מחיים ומעודדים, שוב אין אידיאלים קטנים ושפלים מאירים שם, "שרגא בטיהרא מאי מהני"**. על כן רק הארת האידיאלים הצפונים, האידיאלים האלוקיים, שמה גנוזים בנפש האומה, רק על ידם התגלה העצמה הלאומית וכו'".

ו.

רמי בר יחזקאל אמר, **בביהמ"ד היו יושבים ושמעו קול מאחורי ביהמ"ד, כסבורין היו שבאו עליהם אויבים, דחקו זב"ז והרגו זא"ז יותר ממה שהרגו בהם אויבים**. לא דוקא את הפעולות החומריות, את החיים החשכים של עסקי החומר, מהפך הדמיון לרעה, כשידו כבדה מצד ההתמכרות היתירה לצדו, מהפך ג"כ את האור לחושך. וממקום שהאורה צריכה לצאת, מביהמ"ד, משם יוצאת מארה ופחד רעה. דברי אלקים חיים המוסיפים עז וגבורה, מתהפכים בידי בעלי הדמיון הכוזב לדברים נפסדים, מזיקים ומפחידים פחד רעה. **וכ"ז בא מצד הירידה הראשונה של עזיבת ד' וחדלון ההסתכלות של דעת א-להים באמת**. ע"כ נכנס קול זועת הפחד הדמיוני הנהפך לרועץ, גם בביהמ"ד, ועושה שמות יותר מכל צר ואויב.

ז.

קבלת עול מלכות שמים וקבלת עול מצוות
".... "למה קדמה ישמעו ליוהיה אם שמעי? אלא כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה, ואחר כך יקבל עליו עול מצוות". הסדר הזה מופיע אפילו במקור האלוהי של התורה עצמה: קבלת עול מלכות שמים שבפרשת "ואתחנן", קודמת לקבלת עול מצוות שבפרשתנו - פרשת "עקב". מהכלל הגדול של אמונה, של קבלת עול מלכות שמים נמשכים הפרטים המעשיים - מצוות. יש נוסחאות המגדירות את היהדות כדת פרקטית, דת מעשית. ודאי, "שמעו תשמעו אל מצותי", אבל היסוד הוא האמונה. הגישה האמיתית אינה מן הפרטים אל הכלל, שהמצוות מביאות לאמונה, אלא אדרבה, מן הכלל אל הפרט: האמונה מתפרטת ומתגלה במצוות. המצוות מופיעות בחיוניותן השלמה רק מתוך אמונה. **"דע את אלהי אביך" ומתוך כך "ועבדהו"**. בדרך ההפוכה עלולים להפגש באפיקורסים מקיימי מצוות, מין דתיים בלי אמונה. במסכת סוטה ח"ל מזכירים "צדיקים שאינם מאמינים", שהיו צדיקים בקיום מצוות אבל לא האמינו בדבר ד' שהתגלה בשיבת ציון.

☒ ה"אינטרס הלאומי" לעומת הרמב"ם בהל' מלכים